

ARTVIN İLİNİN SARIBUDAK KÖYÜNDE NAZARLA İLGİLİ İNANIŞLAR†

Ahmet GÖKÇİMEN*

ÖZET

Artvin'in Sarıbudak köyü yaşayan bir kültür kaynağıdır. Birçok halk inancı varlığını hala korumaktadır. Bunlardan biri de nazar ile ilgili inanışlarıdır. Bu yazıda, köyün nazar inanışları ve uygulamalarına yer verilmektedir.

ABSTRACT

Sarubudak Village of Artvin is Cultural treasure living. In here, a number of folk bliefs stil exist. An example is the one relating the evil eye. This study examines the beliefs of this village related to evil eye and pratice of it.

Sarıbudak (Melo), Artvin merkeze bağlı ve 60 km uzaklıkta, Çoruh nehrinden Kaçkarlara kadar uzanan 200 nüfuslu bir köydür. İnsanların çoğu göç nedeniyle elli yaş üzeridir. Köydeki yaşlılar yazları Kaçkarlardaki yaylalarda, kışları köyde geçirirler. Geçim hayvancılık, ormancılık ve tarım ile sağlanır. Köy halkının büyük bir kısmı Ahıska Türküdür. Yaşlıların çoğu 93 harbinde bulunmuş, savaşın sıkıntılarını çekmiş ve Ruslarla yapılan mücadelelerde başarılar elde etmiştir. Bu başarılar destanlaşmış ve köy ve civarlarında anlatılmaktadır. Köy halkı, zengin bir sözlü kültür hazinesine sahiptir. Yaşlıların çoğu, Köroğlu, Tepegöz, masal, efsane, mani ve destan bilir.

2003 Temmuz ayı içerisinde bu köyde on beş gün kaldım. Birçok halk kültürü uygulamasının hâlâ canlı bir biçimde yaşandığını gördüğüm köyde nazarla ilgili inanış ve uygulamalar dikkatimi çekti.

Türkçe sözlükte nazarla alakalı nazar atfetmek, nazar değmek, nazar kılmak, nazar olmak, nazara uğramak, nazarda olmak, nazardan düşmek ve nazardan sakınmak kelimeleri geçer.¹ Nazarla ilgili bu kullanımlardan farklı olarak Sarıbudak'ta "**nazar vurmak**" ifadesi öne çıkar. "Vurmak" fiilinin tercihini yaşlılara sorduğumda; yaşlılar, "bu fiili nazarın tehlikesini ve şiddetini anlatmakta kullandıklarını söylediler. Köylü,

* Atatürk Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü

¹ .Bkz. Örnekleriyle Türkçe Sözlük 3, L-R, M.E.B. Ank. 199, s.2092-2093

nazar değenlerden, “nazar vurdi, nazarlandi, nazar aliye, bed nazara uğradi” gibi cümlelerle bahseder. Nazar vuran kişiye “bed gözli, nazarci” denir. Nazar işareti olarak uyku gelmeden esneme, baş ağrısı, göz yaşarması ve aniden görülen asabiyet kabul edilir. Bu belirtiler görüldüğünde hemen tecrübeli bir yaşlı nazara uğrayana nazardan korunma uygulamalarından birinin yapar.

Birçok nazar inancı ve uygulamasının yaşandığı köyde, özellikle bitki menşeli ve hayvansal objeler dikkati çeker. Hayvansal objelere kurban gözü, yumurta kabuğu, guguk kuşu dışkısı ve kafatasını; bitkisel objelere de kuşburnu diken, arpa, budak, ağaç kabuğu ve kiraza ağcı kabuğunu örnek gösterebilir. Aşağıda önce Sarıbudak'taki nazar inanışları ardından da uygulamaları verilmektedir.

a. Nazar Hakkında İnanışlar:

Mezarlarda yatanlarının çoğunun nazardan öldüğüne,

Nazarın taşı bile patlattığına,

Nazarın aşırı kıskançlık ve çekememezlikten kaynaklandığına,

Özellikle renkli gözlerin nazar değdiğine,

“Gözleri çıksun”, “Allah gözlerini kor etsun” gibi beddualarla nazardan korunulacağına ,

Bed nazar denilen türün en kötü nazar olduğuna,

Nazar eden kişiye, nazar değdiğinin söylenmesi, sonraki nazarlarının değmemesini sağladığına,

Nazar eden kişiden korunmak için nazar değmesinden çekinen kişi içinden maşallah derse nazardan korunacağına,

Nazar duasının nazar eden kişi tarafından okunduğu takdirde daha etkili olacağına,

Bir insana ya da hayvana nazar değdiğinin tespiti için nazar sureleri okunur. Şayet okuyan esnense ya da esnemekte güçlük çekerse nazar değdiğine, (Böyle bir durumda esnemekte güçlük çeken insan için “ağzi ağzuna gelmemek” tabiri kullanılır.)

Nazardan kurtulmak için bir parça ekmek veya tuzun üç ya da yedi kişiye nazar duası okutulduğu takdirde korunulacağına,

Hayvanlara nazar değdiğinin işaretinin tüylerinin diken diken olmasından anlaşılacağına,

İneklere nazar değdiği için işaretinin sütünün birden azalması, huysuzlaşması ve memesindeki bozukluklardan anlaşılacağına, munis boğaların ise asabileşmesi veya saldırmamasından anlaşılacağına,

Tavukların aniden yumurtlamamasının iştahsızlaşmasının nazardan kaynaklandığına,

Nazara okunmadığı sürece vahim sonuçlar doğuracağına,

Bir işte başarılı olan kişiye nazar değdiğinde bir daha o işi başaramayacağına,

Küçükken nazar duası okunmayan kişilere kolay nazar değmeyeceğine, (Bu yüzden çocuklara olur olmaz nazar duası okunmaz)

Bazı insanların nazara karşı hassas olduklarına,

Nazar değdikten sonra kişinin kendi kendini okuma ya da başka bir metotla iyileştiremeyeceği, mutlaka tecrübeli bir insandan yardım alması gerektiğine,

Bir kimse nazarın hangi cinsiyet tarafından değdirildiğini öğrenmek istiyorsa okutulan insanın erkek ya da kadın olup olmasına bakar. Eğer kadın okuyup da tesir etmezse nazarı erkek; erkek okuyup da tesir etmezse kadın verdiğine,

Nazarın kim tarafından verildiğinin bir işareti de okumadan sonra önlerinden geçecek kişiye bakılmasıdır. Hangi cinsiyetten insan geçerse onlardan birinin nazar ettiğine,

Nazarın demire değmediğine, bu yüzden başa demir bağlandığında, nazardan korunulacağına inanılır

b. Nazardan Korunmak İçin Yapılan Uygulamalar:

1. Yumurta Kabukları: Düzgün olarak kırılan yumurta kabukları, yapısına zarar verilmeden sırtların uçlarına geçirilir. Bu sırt bostana çakılır. Bostana nazar verecek kişinin bu sırtı da görerek nazardan vazgeçeceğine inanılır.

2. Kafatası: Özellikle kurban edilen hayvanın kafatası, bir sırt ya da ipe bağlanarak, her hangi bir yere asıldığında oranın nazardan korunduğuna inanılır.

3. Guguk Kuşunun Dışkısı: Guguk kuşunun pislediği düşünülen ve gövdesini ince otların çevrelediği bir artığı, kancalı iğneye takarak üzerinde taşıyan kişiye, nazar değmediğine inanılır.

4. Hamayıl: Çocukları nazar ve kötü şeylerden koruyan bir çeşit muskadır. Bu obje çocuk doğar doğmaz takılır.

5. Nazar Boncuğu: Türkiye'nin diğer yörelerinde olduğu gibi Sarıbudak'ta da sıkça kullanılan bir eşyadır. Sadece insanlar değil hayvanlara da takılır. Boncuk, ineklerin alınlarına ya da kuyruklarına, boğaların başlarına ve bellerine bağlanır.

6. Siserna Kabuğu ve Dalı: Siserna² ağacının kabuğu soyularak halka şeklinde sarılır. Nazardan çok fazla koruma gücüne sahip olduğuna inanılan bu obje ineklerin kuyruklarına ya da boğaların boynuzlarına bağlanır. Ayrıca bu ağacın dalı, nazardan korunacak yerlerin kapılarına asılır.

7. Muska: Arpa, kömür, kiraz ağacı kabuğu ve kuşburnu dikenini üçgen biçiminde bağlanır. Bunun dışına bir parça demir ve mavi boncuk dikilerek hayvanların anlına takılır.

8. Hayalara El Sürülüp Yüze Sürülmesi: Nazar değdiğine inanılan kişinin yanında hayalara el sürülüp yüze vurulunca nazar engellenir.

9. Kuşburnu Dikeninin Kabuğu: Kuşburnu dikeninin kabuğu soyularak halka şeklinde sarılır nazar değen kişiye ya da şeye takılır.

10. Nazar Duası Okuma: Kurandan bazı surelerin okunması nazarı engeller. Bu okuma sırasında okuyanın ağzı açılır eserse bet nazara uğradığına inanılır. Bu işlemde üç kez Fatıha, üç Felak, üç Nas sureleri ve ardından şu tekerleme dua okunur:

Ohudum Kuran'ı,
Çaldum nazari,
Havlida gezani,
Peçaya benzattum,
Yuzuna bahtum,
Datviya³ benzar.

Bu okuma nazar değenin ya yüzüne ya da yiyecek veya içeceğine yapılır. Her sureden sonra üflenir. Genellikle üç ya da yedi kişiye okutulur.

11. Budağın Gözü: Budağın gözü suyun içine konulup bir süre bekletildikten sonra bu su ile banyo yapılır nazardan korunulur.

12. Çivi Çakmak: Nazar eden kişinin ayakkabısına çivi çakılırsa çakana bir daha nazar değmez. Bu işlem bazen de nazar değdirenin ayak izine yapılır.

13. Direkten Kabuk Almak: Nazar eden kişinin evindeki bir direktan kabuk soyulur. Bu kabuk, sütün altında yakılır. Böylece ineklere bir daha nazar değmez.

14. Kurban Gözü: Köyde ilk kesilen kurbanın gözü tuzlanıp kurutulur. Nazar değen kişi bu kurutulmuş gözün eklendiği su ile banyo yapar. Bu şekilde nazar su ile gider.

² Yöreye özgü bir ağaç.

³ . Bu kelime, yöresel ağızda ayı anlamına gelir.

Derleme Yapılan Kişi	Yaş	Eğitimi
1. Naincer Uygur	45	Okuma yazma bilmiyor
2. Pembe Uygur	83	Okuma yazma bilmiyor
3. Nadim Aktan	78	Askerde okuma yazama öğrenmiş
4. Esmâ Acar	75	Okuma yazma bilmiyor
5. Hediye Gülseçkin	74	Okuma yazma bilmiyor
6. Emine Türkoğlu	95	Okuma yazma bilmiyor
7. Halim Türkoğlu	96	Okuma yazma bilmiyor